

E M I L

**Öğretmen Yetiştirme ve Hizmet İçi Eğitiminde Kültürlerarası Öğrenme için
Avrupa Modüler Programı (İlkokul Pedagojisi) Projesi"**

İlkokullarda Kültürlerarası Yeterlik

Alıştırmalar

Bu proje Almanya, M¼nih Ludwig Maximilian ¼niversitesi K¼lt¼rlerarası İletişim Enstit¼s¼ tarafından başlatılmış ve Sokrates/COMENIUS 2.1 programı çerçevesinde Avrupa Komisyonu tarafından desteklenmektedir.

İçerik	3
Önsöz	4
Giriş	6
Alıştırmalar	
1. Tanıtma	9
2. Atasözleri	10
3. Tersine	11
4. Yabancılık Resimleri	12
5. Ben kimim?	13
6. Dört Kulak	14
7. Park Oturağı	15
8. Resimler	16
9. Top Oyunu	17
10. Kim bu?	18
11. Sosyal Portreler	19
12. Benim Nesnem	21
13. Hayal Kırıklığı	22
14. Tarif	23
15. Öğretmen ve Öğrenci	25
16. Etnomerkezcilik - Ölçütü	27
17. Daire	28
18. Gezi Rehberim	29
19. Dikkatle Bakmak	31
20. Farklı Perspektifler	32

Önsöz

Bu elkitabı öğrencilerine kültürel farklılıkları oyun yoluyla öğretmek isteyen ilkökul öğretmenleri için hazırlanmıştır. Kültürel çeşitlilik modern Avrupa toplumunun temel özelliklerinden biri olduğu için, bu görev her zamankinden daha büyük önem kazanmıştır.

Ancak, insanlar göreceli olarak birbirlerinden farklılaştığında ve birbiriyle etkileşimde bulunmak istediğinde ya da zorunda kaldığında hoşgörölü olmaya mecbur olurlar. Hoşgörü talebi ilk önce farklılıkların ve onların anlamının tanınmasını gerektirir. Farklılıklar ne abartırmalı ne de bir tarafa atılmalıdır. Bunun yerine anlaşılır ve taraflarca katlanılır hale getirilmelidir. İlkokullar ve Kreşler çocuğun yaşamında kültürel çeşitlilikle birlikte yaşayabileceği ve ilişkide oma fırsatını bulabileceği ilk kurumlardır. Bu kitapçık, eğitimcilerin, farklılıkları reddetme ya da kabul etme sınırındaki zor işlerinde onlara yardımcı olabilmek amacıyla hazırlanmıştır.

Buraya, Sokrates/COMENIUS 2.1 programı çerçevesinde Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen E M I L - Öğretmen Yetiştirme ve Hizmet İçi Eğitiminde Kültürlerarası Öğrenme için Avrupa Modüler Programı (İlkokul Pedagojisi) Projesinin sonucu olarak hazırlanmış "İlkokullarda Kültürlerarası Yeterlik" adlı elkitabından okul ortamına uygun örnekler alınmıştır. İki yıllık bir proje olan EMIL 2004'ün Kasım ayında başlamıştır ve Ekim 2006'da sona erecektir. Elkitabı ve elinizdeki alıştıırma kitapçığı, kültürlerarası yeterliğin, gelecekte, Avrupa bağlamında ilkökul eğitiminin önemli yeterliklerinden biri olacağı fikrinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Her iki çalışma da gelecekte çokkültürlü sınıflarda ders verecek olan öğretmen adaylarına yardımcı olam amacını taşımaktadır.

Elkitabı ve alıştıırma kitapçığının içeriği Bulgaristan, Almanya, Yunanistan, İngiltere ve Türkiye'den projeye katılan Gönül Akçamete, Ana Dimova, Rebecca Fong, Penelope Harnett, Asker Kartarı, Anastasia Kesidou, Plamen Makariev, Vassiliki Papadopoulou ve Juliana Roth tarafından hazırlanmıştır. Juliana Roth metni redakte edip son halini vermiştir. Proje, projenin ortakları ve katılan kurumlar hakkında daha geniş bilgi www.emil.ikk.lmu.de adresinden alınabilir. Ekim 2006'dan itibaren elkitabı ve alıştıırma kitabı bu adresten indirilebilir. Basılı olarak da proje ortaklarından temin edilebilir.

Proje ortakları elkitabı ve alıştıırma kitapçığının hazırlanmasına şevkle katkıda bulundular. Çalışmamızın takdir eileceğini ümit ediyor, onlardan yararlanacakların da başarılı olmasını diliyoruz.

Münih, Şubat 2006

İletişim:

Prof. Dr. **Gönül Akçamete**
Ankara Üniversitesi
Ankara,
E-mail: akcamete@education.ankara.edu.tr

Prof. Dr. **Ana Dimova**
Konstantin Preslavski University Schumen,
Schumen, Bulgaristan
E-mail: anadimova@shu-bg.net

Ms. **Rebecca Fong**
University of the West of England
Bristol, İngiltere
E-mail: Rebecca.Fong@uwe.ac.uk

Prof. Dr. **Penelope Harnett**
University of the West of England
Bristol, İngiltere
E-mail: Penelope.Harnett@uwe.ac.uk

Prof. Dr. **Asker Kartarı**
Hacettepe Üniversitesi
Ankara,
E-mail: kartari@hacettepe.edu.tr

Dr. **Anastasia Kesidou**
Aristoteles University Thessaloniki
Thessaloniki, Yunanistan
E-mail: akesidou@edlit.auth.gr

Dr. **Plamen Makariev**
Kliment Ohridski University Sofia
Sofia, Bulgaristan
E-mail: makariev@abv.bg

Dr. **Wassiliki Papadopoulou**
University of Westmakedonien
Florina, Yunanistan
E-mail: vpapa@uowm.gr

Dr. **Juliana Roth**
Ludwig-Maximilians-Universitaet München
Münih, Almanya
E-mail: J.Roth@lrz.uni.muenchen.de

Giriş

Kitapçıktaki alıştırmalar kùltùrlerarası òğrenme repertuarının çeşitli konularına ilişkindir. Bu konuların detaylı açıklamalar „İlkokulda Kùltùrlerarası Yeterlik“ adlı elkitabında yer almaktadır. Alıştırmalar herhangibir kuramsal temel gerektirmeden anlaşılır ve kullanılabilir şekilde dùzenlenmiř ve ifade edilmiştir. Alıştırmaların amacı kùltùrel farklılıkları vurgulamadan òğrencinin kendi başına yapabilmesini sağlamaktır. Burada ulusal òzellikleri anmaktan bilinçli olarak sakınılarak òğrencinin, karşılaşma durumlarında bireysel yònelimini belirlemesine ve kendini „özgù“ ile „òteki“ arasında bir yere yerleştirmesine fırsat vermeye çalışılmıştır.

Farkla ilgili pedagojik çalışmalar „òteki“ araştırmalarının kuramsal temelinde dayanmaktadır. Çünkü kùltürün her konusu ile meşgul olmak, aynı zamanda kùltùrel yabancılık konusunu gündeme getirir. „Kùltür geniş anlamda, evden uzaklaştığında seni yabancı yapan şeydir“ diye de tanımlanır. Burada iki şey açık olarak ortaya çıkar: Birincisi, „yabancılık“ sabit bir òzellik değil, bir ilişki biçimidir. Yabancılık kendiliğinden var olmaz, başkasının varlığı ile insan kendini yabancı hisseder. İkincisi, yabancılık dùřüncesi, bireyin bakışını kendi kùltürüne çevirmesini yol açar. Kendi kùltürüne karşı duyarlılık kùltùrlerarası yeterliğe giden yolda önemli bir hedefdir ve yabancı bakışından yansımadağça erişilemez.

Yabancılık karşılıklıdır ve „biz“ ve „diğerleri“ karşıtlığıyla yaşayabilir. „Òteki“ sözü her zaman dolaylı olarak „kendii“ sözünü içerir. Başkasını „yabancı“ olarak niteleyen çok az sayıda insan aslında kendi üzerine birşeyler söylediğinin farkındadır. Çünkü yabancılığı hissetmek kendi davranışları ile - çoğu zaman bilinçsiz olarak - karşılaştırma yaparak aradaki farkı algılamakla mümkün olur. Karşılaştırmanın esasları değişince yabancılık duygusu da değişir. Bu duygunun göreceliğini bilmek kùltùrlerarası òğrenme yolunda önemli bir yardımdır: Òğretmen, genellikle otomatik olarak üretilmiş bireysel beklentiler ve yakıştırmalar listesine soru yòneltmeyi sağlamak için her farklılık dùřüncesinden yararlanabilir.

„Kendii“ ile „òteki“ arasındaki tamamlayıcı bağlantı, yabancı ile ilişkinin neden duygusal temelli olabileceğini açıklar: Bu bağlantı, kendini ve yaşanan dùynyayı sorgulamayı talep eder. Yabancı bakış acı verir: Yabancınnın dıştan bakışına yanaşmak bile kendini açmayı ve duygularını kontrol etmeyi zorunlu kılar. Bu, kùltùrlerarası yeterliğin erişkin yaşta (çocuklardaki kendiliğinden òğrenmeden farklı olarak) dùzenlenmiř şekilde òğrenmenin çoğu òğretmen için fiziksel olarak zor ve streli bir sùre olduğunu da açıklar. Kùltùrlerarası alandaki òğretmen ve eğitmenler bu durumun etik sorumluluğunu da hesaba katmalıdır.

Yabancılığın psikolojik bir işlevi vardır: Yabancılık *grupıi* ve *grupdışı'nı*, alışılmış içdùynya ile başka olan dıřdùynyayı birbirinden ayırmamıza yardım eder. Politik olarak doğru gibi görünmese de bu dùřünceye itiraz etmek zordur. “Kime aitim” konusundaki kesin bilgi bireyin sosyal ve kùltùrel kimliğinin istikrarı için önemli bir koşuldur. Bu, futbol taraftarları, etnik gruplar ya iktisadi işletme mensupları gibi, başkalarıyla araya sınır çekmek ve kendini diğerlerinden ayırmakla ortaya çıkar.

Burada, antropolojik açıdan toplumsal sağlamlaştırma mekanizması olan kendini yalıtma ve dışlamadan söz edildi. Bu iki sùre de, iç ile dış arasındaki sınıra bağlı olarak bireyinpozisyonun sùrekli değişebileceği her kùltùrlerarası etkileşimi izler.

Örneğin bir Alman takımının Bulgar futbolcusu kampta farklı yemek ve çalışma alışkanlığı nedeniyle “dışarıdan” biri sayılabilir. Ancak, aynı takım başka bir ülkenin futbol takımıyla karşılaştığında bu oyuncu “içerden” sınıfına dâhil olur. Çünkü iç ile dış arasındaki sınır değişmiştir ve yalnız karşı takımın oyuncularını “Yabancı” kategorisine alır.

Gündelik yaşam dünyamızda kültürel yabancılığın varlığı kendini ayırma / yalıtma ve dışlama süreçlerin sürekli dinamizmini sağlar. Bu anlamda kültürlerarası yeterliğe sahip olmak, yani, grup ve ittifaklar oluşturmaya varan, iç ve dış arasındaki sınırın hareketini bilmek, yeni durumların ortaya çıkmasının nedenlerini sorgulamak ve grup üyeleri arasındaki etkileşim üzerinde bunların sonuçlarını açıklamak demektir. Başka deyişle, kültürlerarası yeterliğe sahip olan birey yabancılık işaretlerinin dinamiğini izleyebilir ve uygun şekilde yorumlayabilir.

Eğer yabancılık ciddiye alınması gereken sonuçlar doğuran aktüel sosyal ve kültürel bir fenomen ise, onunla uygun şekilde başetmenin stratejilerini geliştirmek de o kadar önemlidir.

„Kendinin“ ve yabancının“ olan birbiriyle çatışıyorsa taraflar öncelikle kendi „doğrulukları“nı kanıtlamaya çalışır: Gerçek bir kahvaltı nasıl olur? Yağ sürülmüş bir dilim ekmek ve marmelatla filtre kahvesi, ekspreso ve krosan, çiğ yumurtayla haşlanmış pirinç ve soya sosu ya da sadece bir fincan kahve yahut bir bardak kola mı? Doğru kahvaltı zamanı saat kaçtadır? Bu bütün öğün zamanları için geçerli bir sorudur ve karışık bir çalışma grubu kurmak için, gündelik yaşamla ilgili çeşitli „doğru“larla başetmek için strateji geliştirmek zorundadır. Hatta neslerle ilişkilerde bile, ciddi direnişler ortaya çıkmasa bile „doğru“lar arasında anlaşma sağlamak bir şekilde mümkün olabilse de farklı düşünce tarzları ve değerler arasındaki farklılıklar çoğu zaman karşı reaksiyonlara neden olur.

Kültürel farklarla yeterli şekilde meşgul olmak „doğru“ların göreceli geçerliği tanındığında ve hedef uygulamaya yönelik bir strateji olduğunda başlar. Bunun koşulu, yabancılık yaşantısının tarafsız olarak, „onlar da oldukları gibidir“ şeklinde algılanması ve bu yaşantıların nedenlerinin, içeriklerinin ve sonuçlarının araştırılmasıdır. Yabancılık, kültürlerarası öğrenmede, araştırılması ve yönetilmesi gereken stratejik bir değişken olarak ele alınır. Kültürel yabancılıkla olan bu pragmatik ilişki, insanların evrensel eşitliğinden yola çıkan ve farklılıkları vurgulamaktan sakınan „halklararası anlayış“ fikrinden ayrılır.

Bazı yazarlar günümüzde yabancılıkla ilgili yeni bir yaklaşım benimsemektedir: Avrupalı toplumlarda göçler ve medya ağları yoluyla ortaya çıkan derin değişmelere dayalı olarak yabancılıkla ilişkilerde kabul etme ve bilinçli davranmayı önermektedirler. Bu düşüncenin kültürlerarası öğrenmenin pragmatik tekniklerine yakınlığı açıktır. Ancak, birçok insanın yabancılığa tahammül etmesi bir sorun olabilir. Özellikle yabancılığın doğrudan yaşam çevresinin yakınında, yani okulda, kreşte, mahallede, hastanede, bakımevinde ya da iş yerinde yaşamak hassas bir durum yaratabilir.

Yabancılık nedeniyle uğranılan duygusal şaşkınlık hissedilen kültürel mesafeye bağlı gibi görünmektedir. Gerçi kültürel mesafeyi nesnel olarak ölçmeye yarayan bir

yöntem yoktur ama herkes, Fransız ve Çinli öğrenciler arasındaki farkın Alman ve Hollandalı öğrenciler arasındaki farktan büyük olduğunu bilir. Burada sözkonusu olan mutlaka ulusal olarak tanımlanması gerekmeyen çeşitli sosyal grupların üyeleri arasındaki duygusal öznel uzaklıktır.

Yabancıliğın, kendini yalıtma ve tehdit gibi olumsuz etkileri hiçbir zaman onun olumlu yanlarını örtmemelidir. Yabancıliğın gerçek mevcudiyeti açıkça onun sosyal işlevine ve bununla bağlantılı olarak onunla ilgilenmenin gerkliliğine göndermede bulunur. Yabancıliğe uygun yaklaşımda önemli olan, başlangıcından itibaren, yerli ile yabancı arasındaki ilişkinin yansımali ve kontrollü olmasıdır. Bu, her iki tarafa da etkileşim sırasında ilişki ve yabancıliğın derecesini özerk biçimde tartışmak ve yönetmek şansı verir. Farkı yansımali biçimde yaşamak kendi kültürünü kavramak ve kendini kültürel öğrenmeye açmayı kolaylaştırır.

1. Tanıtma

Konu:

Kendi kültürüne duyarlılığını geliştirme: Bireysel kimliğiyle özdeşleşmiş kendi kültür elementleri hakkında bilinçlenmek.

Katılımcı:

Katılımcı sayısı sınırsızdır. Alıştırma, çokkültürlü gruplarda başarıyla uygulanır.

Uygulama:

Katılımcılara aşağıdaki görev verilir:

„Dünyanın her yerinden katılımcıların olduğu uluslararası bir yaz kampına katıldığınızı varsayın. Kampı düzenleyenler, başlangıçta bir toplantı yaparak katılanların birbiriyle tanışmasını istemekte ve bunun için de herkesten kendilerini ve ülkelerini tanıtan üç şeyi kampa getirmelerini rica etmiştir. Kendinizi tanıtan ve birlikte götüreceğiniz üç şeyin ne olabileceğini düşünün.“

Hazırlık için 15 dakika süre verilir, sonra tanıtma/takdimler başlar.

Not:

Bu alıştırma ilk bakışta basit görünebilir. Ancak, her ülkede yeterince bulunabilen turistik hediyelik eşyaların, yani mavi boncuk, halk müziği kaseti ya da CD'si gibi eşyaların, seçilemeyeceği belirtilmelidir. Tanıtılacak nesnelerin, tanıtan kişiyle bireysel olarak ilişkisi bulunan, gündelik kültürün parçası olmaları gerekir. Münihli bir öğrenci bir paket siyah ekmeği tanıtarak, öğrenci değişimi ile gittiği Fransa'da onu ne kadar özlediğini anlatabilir.

Tanıtım sırasında tanıtılan nesne ile tanıtan arasındaki bağlantının mutlaka açıklanması gerekir. Gerektiğinde derinlemesine sorular sorulabilir: Söz gelişi „Neden bu nesneyi seçtin?“, „Bu nesne senin ve kültürel kimliğinle ilgili olarak ne ifade ediyor?“, „Senin arkadaşların da aynı nesneyi mi seçerlerdi?“ vb.

2. Atasözleri

Konu:

Kültürel değerlerin farkına varmak; dil ile kültür arasındaki bağlantı

Katılımcı:

Katılımcı sayısı sınırsızdır. Alıştırma tek kültürlü gruplara da uygundur. Ancak işlevini en iyi, çokkültürlü gruplarda yerine getirir.

Uygulama: **BİRİNCİ ADIMDA TEK KÜLTÜRLÜ GRUP MU?**

İlk adımda katılımcılara farklı dillerden sözcük sözcük kendi diline tercüme edilmiş atasözleri listesi verilir. Bazı tercüme garip gelebilir ama bu, kültüre özel dilsel içeriğin aktarılmasının beklenen sonucudur. Atasözleri ve deyimlerin zor tercüme edilmesinin ve benimsenmesinin bir nedeni, kural olarak kültürel değerlere göndermede bulunmasıdır.

Söz gelişi bir örnek liste şöyle olabilir:

Düzen yaşamın yarısıdır. (Alman)

Hızlı çalışma usta için ayıptır. (Bulgar)

Giysi insan yapar. (Alman)

Akrabayla şarkı söyle, gül am ticaret yapma. (Alman)

Güneş bir çiçek için ışmaz. (Çek)

İş kurt değildir ki ormana kaçsın. (Rus)

Dokuz ebe, yamanmış çocuk. (Bulgar)

İnsan kıyafete göre kabul eder, bilgiye göre uğurlar. (Rus)

Katılımcılar atasözlerini tartışır ve atasözünün içerdiği değerleri ortaya çıkarmaya çalışır. Anlaşılmayan atasözlerinde, anlaşılma nedeni tartışılmalıdır. Verilen atasözüne katılımcıların dilinde karşılık gelen atasözleri aranır.

İkinci adımda farklı kültürlerden çiftler oluşturulur. Birinci kişi, kendi dilindeki atasözlerini ortak dile çevirerek eşine söyler. İkinci kişi, kendine anlamsız gelen bir atasözü gelinceye kadar dinler. Anlamsız gelen atasözünü duyunca „dur“ der ve birinci kişi söylediği atasözünü kimin, ne zaman ve neyi ifade etmek için söylediğini açıklayarak anlaşılır hale getirmeye çalışır. Bu şekilde, atasözünün dayandığı kültürel değeri ortaya koyar. Aynı süreç ikinci kişi tarafından da izlenir.

Not:

Bu alıştırma önemli olan katılımcıları değerler konusundaki kültürel çeşitliliğe yönlendirmek ve değerler üzerinde fikir yürütmelerini sağlamaya çalışmaktır. Ancak, antropolojik anlamda değerleri tam anlamıyla ortaya koymalarını beklememek gerekir.

3. Tersine

Konu:

Kültürel özduyarlılık; rutin davranışları tanımak ve kültürel normların bağlayıcılığını duygusal olarak benimsemek.

Katılımcı:

Katılımcı sayısı sınırsızdır. Alıştırma en iyi sonucu tek kültürlü gruplarda verir.

Uygulama:

Bu alıştırmada, katılımcılardan gündelik yaşamda, öğretmenin kültürel alışkanlıklara uymadığından kesinlikle emin olduğu bir görevi yerine getirmeleri istenir. Örneğın, Alman katılımcılar için, eve dönerken bisiklet yolundan yürümeleri, toplu taşıma araçlarında yanındaki kişiye iyice yanaşarak oturmaları ya da iyice eğilerek onun gazetesini okumaları istenebilir. Bulgar katılımcılardan merdivende rastladıkları tanıdık olmayan kişilerin gözlerinin içine bakıp gülümseyerek selam vermeleri istenebilir.

Katılımcılardan duygularına ve çevreden gelen tepkilere dikkat etmeleri rica edilir.

Katılımcılar ertesi gün bireysel deneyimlerini anlatırlar. Birlikte yapılan tartışma sonunda katılımcılara belirlenen kuralların ne olduğu sorulup özetlenir. Alıştırmanın sonunda kendi kültürlerinin duygusal temelleri üzerinde çalışılır.

Not:

Görevlerin belirlenmesinde bir kültürün alışılmış kurallarıyla uğraşmak duygusal strese neden olur, çünkü sosyal çevre kurallardan sapanları sürekli düzeltmeye çalışır. Bu nedenle katılımcılar alıştırmadan önce bazı düzeltmelerin hemen gelebileceğı ve onları şaşkınlığa uğratabileceğı konusunda uyarılmak gerekir. Çevre tarafından çabucak düzeltilebilecek/değıştirilebilecek görevler vermektan sakınmak gerekir.

Bu alıştırmada ön koşul, öğretmenin, etkili senaryolar oluşturabilmek için, „kültürel kurallar“ı iyi bilmesidir. Seminer sırasında birkaç ödev tasarısı oyun haline getirilip gösterilebilir.

Büyük gruplarda bu tasarılar küçük çalışma gruplarında tanıtılabilir. Grup toplantısında deneyim kazanmaya en uygun iki alanı seçebilir.

4. Yabancılık Resimleri

Konu:

Bireysel yabancıliğın bilincine varmak; yabancıliğın yansıması; Yabancıliğın çeşitlerini tanımak.

Katılımcı:

Katılımcı sayısı sınırsızdır. Alıştırma hem tek kültürlü hem de çokkültürlü gruplar için uygundur.

Uygulama:

Katılımcıların çevresinde oturduğu masanın üzerine yerel ve uluslararası basılı yayın organlarında yayınlanmış insan ve insan gruplarının fotoğrafları yayılır. Fotoğrafların alt yazıları çıkarılmış olmalıdır. Her katılımcı, kendinde yabancılık etkisi bırakan iki fotoğraf seçer.

Daha sonra her katılımcı seçtiği fotoğrafı ve kendinde uyandırdığı yabancılık duygusunu betimler. Bu duyguyu uyandıran şeyin ne olduğunu belirtmeye çalışır. Buna bağlı olarak da bu fotoğraflardan çıkardığı yabancılık çeşidini belirtir.

Not:

Büyük gruplarda her katılımcı yalnız bir fotoğraf seçer. Katılımcılardan ayrıca yabancıliğı anlatan fotoğrafın yanında bir de alışılmışı, bilineni ifade eden bir fotoğraf seçmesi istenir. Daha sonra bu fotoğraf üzerinde de konuşulur. Alıştırmada kullanılacak fotoğrafların seçiminde, siyasetçi, sanatçı vb. gibi, ünlü kişileri içermemelerine ve gündelik yaşamdan alınmış olmalarında dikkat edilir.

Yabancıliğın esas konu olarak ele alındığı film gösterimi ve yabancıliğın çeşitli yönleri ve etkileşimdeki anlamının tartışılması yabancıliğın yansımaları konusunda daha geniş bilgi verir. Bu amaçla az tanınan ülkelerin sinema filmlerinden parçalar, orijinal dilleri ile gösterilebilir.

5. Ben kimim?

Konu:

İletişimi beklentilerle şekillendirme.

Katılımcı:

Katılımcı sayısı sınırsızdır. Hem tekkültürlü hem de çokkültürlü gruplar için uygundur.

Uygulama:

Her katılımcının altına, üzerinde „kibirli“, „sempatik“, „sevimli“, „kör“, dışarıdan“, „yeni öğrenci“, „öğretmen“, „dilimizi bilmiyor“ gibi özellikler yazılmış bir kağıt yapıştırılır. Böylece herkes, diğerlerinin gördüğü ama kendinin bilmediği bir rol üstlenmiş olur.

Katılımcılar, oda içinde yürüyerek birbiriyle sohbet ederler. Bu sırada bazı görevleri yerine getirirler. Örneğin;

- Selamlaşma,
- Sınıfta verilmiş son ödev üzerinde konuşma,
- Otobüs durağında kuyruğa girme,
- Geçen yıl tatili hakkında sohbet etme
- Vedalaşma vb.

Sonra her katılımcı diğerlerinin kendine davranışlarından yola çıkarak alınındaki özelliğin ne olduğunu bulmaya çalışır. Sonuçta katılımcılar birlikte kendi rolleri ve bu rolün gerektirdiği iletişim biçimini tartışırlar.

Not:

Alna yapıştırılmış kağıtlara yazılı sosyal roller ve özellikler katılımcıların bildiği bir bağlama dayalı olarak belirlenmelidir.

6. Dört Kulak

Konu:

Bir haberin iletişim düzeylerini tanımak.

Katılımcı:

Katılımcı sayısı sınırsızdır. Alıştırma en iyi tekkültürlü gruplarda işlevini yerine getirir.

Uygulama:

Katılımcılara tek tek ya da gruplar halinde aşağıdaki görevi verilir:

- Bu konuşma durumunu belirtilen açılardan analiz ediniz:
  - Burada hangi bilgiler aktarıldı? (Enformasyon düzeyi)
  - Söylenenlerden konuşanlar arasındaki ilişki hakkında ne çıkarılabilir? (İlişki düzeyi)
  - Bu ifade ile hangi amaca ulaşmak isteniyor? (Hitap düzeyi)
  - Konuşan, bu ifadeyle kendini nasıl tanıtıyor? (Kendini tanıma düzeyi)

Durum: Bir öğrenci, teneffüste arkadaşına şöyle diyor: „Söyle bakayım, bu dersi hala anlamadın mı?“

Burada amaç bir ifadeyi dinleyen çeşitli kulakları birbirinden ayırmak, onları tanımak ve önem sırasına koyabilmek, hangi kulağın işittiklerine göre hangi davranışlara neden olduğunu anlamak yeteneğini edinmektir.

Not:

Haberin bu dört yönünü içeren ve kulağa normal gelen bir cümle bulmak kolay değildir. Her öğretmen, bu alıştırma kullanabileceğini düşündüğü ve deneyimlediği ifadelerin listesini hazırlamalıdır.

7. Park Sırası

Konu:

Kültürel tasavvurlarla iletişim davranışları arasındaki bağlantının bilincinde olmak.

Katılımcı:

Katılımcı sayısı sınırsızdır. Tekkültürlü gruplara da uygundur. Ancak işlevini en iyi çokkültürlü gruplarda yerine getirir.

Uygulama:

Oyuna en az beş kişi katılır. Onlardan birine şöyle bir görev verilir: „Bir parkta bankta oturduğunuzu düşünün. Tanıdığınız birçok insan ardı ardına gelip tek tek sizin yanınıza oturuyorlar. Kendinizi rahat hissedebilmemiz için, onların size ne kadar mesafede oturması gerektiğini gösterin“. Sonra bu katılımcı odanın ortasında bir sandalyeye oturtulur.

Diğer dört kişi, oturanın „en iyi arkadaşı“, „annesini“, büyükbabası“, ev sahibi“ rollerini üstlenir ve sırayla birer sandalye alarak oturanın yanına istedikleri uzaklıkta otururlar.

Öğretmen oturanların durumlarını, birbirine uzaklıklarına göre tahtada şema halinde gösterir.

Daha sonra katılımcılar, kendilerinin de aynı durumda aynı mesafelerde mi oturacaklarını tartışırlar. Eğer farklı mesafeler ifade edilirse, bunu tahtada işaretlemeleri istenir. Seçilen mesafelerle ilgili açıklama yaptırılır.

İkinci adımda, öğretmen başka dört katılımcıyı seçer ve birbirlerine birinci adımdakinden çok farklı mesafelerde oturmalarını sağlar. Her eş kişiye mevcut durumda ne hissettikleri sorulur.

Bütün katılımcılardan, başlarından geçen ve alıştıklarından farklı mekan davranışı (uzak yakın, yanaşık vb.) içeren durumları hatırlamaları istenir ve bu durumların üstesinden duygusal olarak nasıl geldikleri sorulur.

Not:

Tekkültürlü gruplarda mekânsal alışılmış, onlara normal gelen davranışların yansıtılması zor olabilir. Bu konudaki bilişsel süreci hızlandırmak için yabancılaşma sorularından yararlanılabilir ve katılımcıların kendilerini mekânsal olarak rahatsız hissettikleri durumları anlatmaları istenebilir.

8. Resimler:

Konu:

Algıda Seçicilik

Katılım:

Katılımcı sayısında bir sınırlama yoktur. Bu araştırma, hem monokültür grupları için hem de çokkültürlü gruplar için uygundur.

Uygulama:

Katılımcılardan farklı faaliyet grupları oluşturulur. Her bir gruba, üzerinde birçok insan ve nesnelere olan farklı bir resim verilir. Gruplar resmi on saniye süreyle incelerler, sonra resim ters çevrilir. Her grup üyesi resimden aklında kalanları yazılı olarak not eder. Sonra yazılan notlar birlikte karşılaştırılır. Sonuç kısmında, her grup kendi içinde, aşağıdaki sorulardan hareketle, bir düşünme, değerlendirme süreci gerçekleştirir.

- a) Her bir katılımcının listesindeki seçilmiş nesnelere birbiriyle ilişkisi nedir? Örtüşmeler var mıdır, farklılıklar var mıdır?
- b) Nesne seçiminde sizin için belirleyici olan neydi? (İlgiler mi? Bilgi mi? Deneyim mi?)
- c) Nesnelere 'önemli'/'önemsiz' ve 'tanıdık'/'tanımadık' durumlarına göre nasıl ayırırsınız? Algılamada bu tür ayırıştırmanın anlamı nedir?

Her faaliyet grubu değerlendirmesinin sonuçlarını sunum metni olarak düzenler ve diğer grupların da olduğu topluluğa sunar.

Bu araştırmada farklı gruplar oluşturmak şart değildir. Aynı yöntem tek ve büyük bir grup içinde de uygulanabilir. Bu tür uygulama halinde, küçük bir video sekansı gösterilebilir.

Not:

Gruba gösterilecek resmin veya video sekansının içeriği mümkün olduğunca yoğun olmalı ve daha ziyade az tanınan kültürlerden veya durumlardan/ortamlardan seçilmiş olmalıdır. Resmi/hareketli görüntüyü izlemede ifade edilen süreye titizlikle uyulması özellikle önemlidir. Gruplarda, resimler gerekli inceleme süresinden sonra hemen toplanmalıdır.

9. Top Oyunu.

Konu:

Stereotiplerin Kaçınılmazlığı (Allgegenwart- hepgeçerlilik?)

Katılım:

Katılımcı sayısı 10-12 kişi ile sınırlandırılmıştır. Kalabalık gruplar olması halinde grup öncelikle küçük gruplara ayrılacaktır. Bu araştırma özellikle monokültür grupları için daha uygundur.

Uygulama:

Katılımcılardan her biri, üzerinde bir ulusal, etnik, bölgesel veya sosyal grubun (örneğin; 'öğretmenler', 'öğrenciler', 'işçiler', 'İtalyanlar', 'Doktorlar', 'Türkler' gibi) adının yazılı olduğu bir kart alır. Bir katılımcı Protokol tutma görevini üstlenir. Öğretmen, daire olarak dizilmiş grupta bir topu havaya atarak uygulamayı başlatır. Topu yakalayan ilk kişi derhal aldığı kartta yazan kendi grubu ile bir irtibat/ilişki kurmak zorundadır. Sonra topu tekrar havaya atar –top atma ve tutanın kendi grubu ile irtibat kurması süreci beş ile on dakika kadar sürer. Protokol tutan kişi bütün kişilerin ilişkilendirilmede kullandıkları nitelemeleri 'adlandırıcılar'ın adı altında düzenli olarak not eder.

Yeterli adlandırma/niteleme toplandıktan sonra, top atma oyununa son verilir. Katılımcılar gruplarının adını söyler ve söyledikleri adı daha önceki söylediklerinin yanına eklerler. Hocanın değerlendirmesi aşağıdaki sorular üzerinden ilerler:

- Oyunla ilgili deneyiminiz nasıldı?
- Zor olan neydi oyunda, nitelemeler bulmak zor muydu?
- Nasıl adlandıracağınız konusunda zorluk yaşadığınız gruplar oldu mu? Evet, ise neden?
- İlgili çağrışımlar/irtibatlar nereden kökleniyor?
- Kurduğunuz çağrışımların isabetli olduğuna inanıyor musunuz?

Sonuç kısmında katılımcılar stereotiplerin kaçınılmazlığı ve politik olarak doğru olma kuralı üzerine, ortaya çıkan sakıncaları önleme çerçevesinde topluca düşünürler.

Not:

Öğretmen oyunda sosyal grupların özelliklerinin sözel olarak ifade edilmesi konusunda özen ve dikkat göstermelidir. Top oynama sürecine ve adlandırma sürecine katılarak yönlendirmede bulunmak mümkündür. Oyun esnasında, etnik gruplar hakkındaki ifadeler/veriler, politik doğruluktan kaynaklı tabulaştırmalar nedeniyle de (Romen, Kürt, Çingene vs.) problemli hale gelebilir.

10. Kim bu?

Konu:

Stereotiplerin Allgegenwart; stereotiplerin sosyal işlevi

Katılım:

Katılımcı sayısı 10–12 ile sınırlandırılmıştır. Araştırma monokültür topluluklar için daha uygundur.

Uygulama:

Grup farklı faaliyet grupları olarak kendi içinde ayrıştırılır. Her gruba bir kişinin portre

boyutunda bir resmi ve resimdeki kişi hakkında sorulardan oluşan bir liste verilir.

Örneğin;

a) Adı, yaşı

b) Mesleği

c) Nerede oturduğu

d) Aile durumu

e) İlgileri ve Hobileri

f) En son hangi kitabı okuduğu?

g) En son hangi filmi seyrettiği?

h) Lotto'dan 1 milyon euro kazansa ne yapacağı?

Her grup kendisine verilmiş fotoğraftaki kişiyi, ona atfettiği yaşam hikâyesiyle diğer gruplara takdim eder/sunar. Devamında, katılımcılar hep birlikte yaptıkları grup çalışması üzerine düşünürler, değerlendirmelerde bulunurlar.

Alıştırma zor muydu? Hayali, gerçekte bilinmeyen kişilere böylesine detaylı verilerle bir yaşam hikâyesi atfetmek nasıl mümkün oluyor? Kişilerle bağlantılar kuran bu resimler ne tür kaynaklardan gelirler? İnsanlar hakkında tahminlerde bulunmak ne açıdan caziptir?

11. Sosyal portreler

Konu:

Stereotiplerin Allgegenwart; Stereotiplerin bilişsel fonksiyonu

Katılım:

Katılımcı sayısı sınırsızdır fakat bu alıştırma 10-12 kişilik gruplarla uygulandığında daha iyi performans verir. Hem monokültür grupları hem de çokkültürlü gruplar için uygundur. Çokkültürlü toplumlarda uygulandığında daha verimli sonuçlar verir.

Uygulama:

Katılımcılar gruplara ayrılır. Her bir grup farklı özelliklerden oluşan bir 'sosyal tipin' betimlenmesini üstlenir. Fakat her betimlemenin içinde bir veya iki tane 'yanlış' ifade olmak zorundadır. Almanca konuşan bir grup açısından aşağıdaki örnek uygun olabilir.

Bir öğrenci
Arabası var,
ailesiyle oturuyor,
interneti sık kullanıyor,
sıklıkla partilere gidiyor,
kendi harçlığını kendisi kazanıyor,
jean ve tişört giyiyor,
ulaşımını genellikle bisikletle sağlıyor,
İngilizce biliyor,
evli değil.

Her bir grup kendi 'sosyal tip'ini takdim eder/sunar ve ona atfedilenlerin "doğruluğunu" ve "yanlışlığını", doğru veya yanlış değerlendirmesine yönelten ardyöre bilgilerini de göz önünde bulundurarak tartışır. Burada çekirdek soru şudur: Yukarıdaki türde listeler oluşturmak nasıl oluyor da mümkün oluyor?

Bu araştırmayı önceden hazırlanmış bir özellikler listesi olmadan da yürütmek mümkündür: Kaynaklar kullanımını gözetim altında tutmak kaydıyla, katılımcıların kendilerinin bu tür listeler oluşturması sağlanır (örng: 'İngilizce öğretmenleri', 'Pakistan kökenli öğrenciler', 'britanya kökenli futbol tutkunları' gibi). Oluşturdukları listeyi daha sonra alıştırmadaki diğer gruba verirler. Her grup nihai olarak iki tane sosyal portre üzerine çalışmış olacaktır bu durumda; biri kendi oluşturdukları, diğeri komşu gruptan alıp değerlendirdikleri. Burada özellikle önemli olan, 'yazarlar/sosyal portre oluşturmuş gruplar' arasındaki değiş tokuş ve oluşturulan sosyal portrelerin nasıl alımlandığına işaret eden atıfsal ardyörelere dir.

Not:

Bu alıştırma özellikle iki aşamalı yapılandırıldığında, iki varyanta göre düzenlendiğinde daha doğru sonuç verir. Alıştırma şu açıdan çok etkilidir:

Katılımcılara, stereotiplerin hiç de derin düşünömlere ihtiyaç duymadan, adeta otomatik olarak alımlandığını ikna edici bir şekilde göstermesi açısından (Aşama 1). Bu kolay ve otomatik alımlamanın ne kadar hızlı genelleştirilebileceğini göstermesi açısından (Aşama 2).

12. Benim Nesnem

Konu:

Atıf oluşumu; Atıfların kültürspesifik/kültüre has oluşu

Katılım:

Katılımcı sayısı sınırsızdır. Alıştırma özellikle monokültür gruplar için uygundur.

Uygulama:

Katılımcılar bir daire şeklinde sandalyelere otururlar. Her katılımcı çantasından o anda çıkardığı bir nesneyi konuşmaksızın gösterir, sonra nesnesini yan tarafa yere bırakır. Kişinin nesnesini gösterdiği sırada, diğer katılımcılar bu kişi hakkında o anda oluşan kanılarını (atıflarını) ellerindeki kartlara not ederler. Kişinin kendini sunumu bittiğinde ve nesneyi kenara kaldırdığında, not alanlar da notlarını kapatırlar.

Alıştırmanın devamında, her katılımcı nesnesiyle birlikte kendini tekrar, konuşarak takdim ettikten sonra, üzerine atıflar yazılmış kartlar açılır. Sonra kişinin kendi kendine yaptığı atıflarla, karşısındakilerin ona yaptıkları atıflar karşılaştırılır, 'doğru' olan atıflar ayrıştırıldıktan sonra, 'yanlış' atıflar yeniden yorumlanır/değerlendirilir.

Alıştırmanın ikinci aşamasında katılımcılar, kendilerini aynı nesneyle ama bu defa yabancı bir kültüre tanıtmak zorundayken hayal ederler. Söz konusu yabancı kültürün tanımlanması/somutlaştırılması konusunda katılımcılar karar verecektir. Bu kısımda, oyun sessiz oynanacağından dilin farkının bir önemi yoktur. Alıştırmanın sonuç değerlendirmesinde aşağıdaki sorular yön verici olacaktır: Seçilmiş olan nesne 'kendi' olarak ne anlatmaktadır? Genel olarak bir ifade gücü taşımakta mıdır? İlk turda ortaya çıkan yanlış atıflarla ikinci turdaki yanlış atıflar arasında nasıl bir bağlantı vardır?

Not:

Katılımcı kendi kendine yaptığı atıflarla yabancıların kendi hakkında yaptığı atıfları ayırt etmek için farklı renkte kartlar kullanabilir. Farklı renkte kartlar, panoya yerleştirilip değerlendirilme aşamasında açıklık ve rahatlık sağlar.

13. Hayal kırıklığı

Konu:

Monokron ve Polikron zaman davranışlarının anlamı

Katılım:

Katılım sayısı sınırsızdır, fakat alıştırma 10-12 kişilik gruplarla daha verimli olmaktadır. Hem monokültür grupları hem de çokkültürlü gruplar için uygun bir araştırma olmakla birlikte, çokkültürlü gruplarla çalışmalar daha iyi sonuç vermektedir.

Uygulama:

Katılımcılara aşağıda belirtilen türde bir epizod betimlenecektir. Onlar da bu epizodu ilk görüşlerine bağlı olarak yorumlayacaklardır. Bu epizodlar sözlü aktarılmak dışında skeç şeklinde canlandırma için de uygundur.

“Sınıf öğretmeni Georgi Ivanov, Hollanda’daki bir öğrenci değişimi gezisinde sorumlu olduğu sınıfa eşlik etmektedir. Bugün aynı zamanda arkadaşlık da kurmuş olduğu Hollandalı meslekdaşı Geert Martens ile buluşacaktır. Görüşme saatini mail yoluyla 11 olarak belirlemişlerdir. Georg Ivanov bu görüşmeyi mutlulukla ve sabırsızlıkla beklemektedir çünkü Geert Martens ile görüş alışverişi onun her zaman heyecan verici bulunduğu zenginliktedir. Belki de bu ruh hali nedeniyle görüşme yerine biraz erken gider. Geert Martens’i bürosuna girer, bilgisayar başında çalışmakta olan Geert Marten’i selamlar. Geert saatine bakar ve “Saat daha onbire on var” dedikten sonra yeniden bilgisayardaki işine yönelir.

Bu olayı Georgi Ivanov daha sonra şöyle yorumlar: O an sanki bir kova buz gibi duyu kafamdan aşağı döktüler. Devamında görüşmemizi gerçekleştirdik gerçi ama ben kendimi kötü hissetmeye devam ettim çünkü buluşma anını aklımdan çıkaramıyordum. Georgi Ivanov’u bu derece rahatsız eden neydi?

Not:

Epizoda ilişkin analiz, buluşma anında yaşanan problemi iki somut insanın problemi olarak ele almalıdır. Her ne kadar monokron ve polikron zaman anlayışı arasındaki farklılık bireyden ziyade kültür tarafından belirleniyor olsa da, bu araştırmada önemli olan katılımcıların, farklı zaman kavrayışlarının anlamını, buluşmanın şekillenmesine, ortaya çıkan hislere bakarak tanımlayabilmeleridir.

14. Tarif

Konu:

Düşük ve yüksek bağlam kavrayışlarının anlamı

Katılım:

Katılımcı sayısı sınırsızdır. Hem monokültür grupları hem de çokkültürlü gruplar için uygun olmakla birlikte, çokkültürlü gruplarla daha verimli sonuç vermektedir.

Uygulama:

Katılımcılara üzerinde çalışma yürütmek üzere aşağıdaki iki tarif metni verilir.

1. **Domuz eti kızartması (derisiyle birlikte):**

Genç ve fazla yağlı olmayan bir domuzun sırt kısmından sağlanan et tuzlanır ve derisiyle birlikte, derisi alta gelecek şekilde yuvarlak bir tepsinin içine yerleştirilir. Üzerine biraz su dökülür ve deri tamamen pişene kadar suyla birlikte kaynamaya bırakılır. Sonra et ters çevrilir, deri ayrıştırılır ve küçük küpler şeklinde kesilir, devamında üzerine biraz yağ eklenerek kızartılır. Kızarma esnasında gerektiğinde, deri etlerinin üzerine tepsinin dibindeki sudan dökülebilir.

Lahana turşusu ve kızarmış patatesle servis yapılır.

2. **Domuz filetosu (derisiyle) kızartması:**

Malzemeler:

Genç fazla yağlı olmayan bir domuzun sırt kısmından sağlanmış yaklaşık 2 kilogram et, tuz, karabiber, 1 adet soğan, çorba çeşnişi, biraz biberiye, ¼ ölçekte ekşi krema.

Et tuz ve karabiberle ovulur, az sulu soğan, ve bitki çeşnişi ile terbiye edilir (aufhetzen), kısa süreli kaynamaya bırakılır. Sonra, fırında 2 ile 2,5 saat arasında, üzerine kendi suyundan dökerek tam kızartılır (harici su dökülmez). Servisten yaklaşık yarım saat önce kreması eklenir, üzerine biberiye serpiştirilir.

Sevilen bir ev kadını tarzı: Etin deri kısmına tam kızarmadan önce keskin bir bıçakla kare şeklinde çentikler açılır, üzerine biraz un eklenir ve fırının üst ısını artırmak suretiyle, deri, gevrek olacak şekilde hızlıca kızartılır.

Patatesle ve farklı sebzelerle servis ediniz, yanında salata iyi olur.

Her iki tarif de gerçek yemek kitabından alınmıştır. Katılımcı grubun diline uygun farklı dillerde çevirisi mevcuttur, tarifin kökeninin bu araştırmada bir önemi yoktur. Katılımcılar tarifleri,

a) etkileri doğrultusunda tartışılar ("Bu tarifi aynen uygulayarak ne derece lezzetli/güzel bir yemek hazırlayabilirim?").

b) Bilgi içeriğinin detayı açısından tartışılar ("Bu tarif ihtiyacım olan bütün bilgileri içeriyor mu?").

c) Sunduğu iletişim sürekliliği açısından tartışılar ("Tarif ile ilgili ek bir sorum olursa kime danışabilirim?").

Devamında katılımcılardan, ellerindeki tarifleri, normal ve doğal olarak kabul edildikleri, içinde doğdukları toplumsal düzenekler açısından değerlendirmeleri istenir. Acaba, tarif metinlerinin içinde toplumların iletişim alışkanlıklarına, sosyal yapılarına, toplumsal kavrayışlarına ilişkin başka ne tür bilgiler vardır?

Not:

Tarif analizlerinde, tarifin ait olduğu asıl kùltürün bilgisinin verilmemesi alıştırma açısından bilinçli bir tercih olmalıdır. Katılımcılar, sadece bu tariflerin aracılığıyla ve kendi sosyal çevrelerindeki bilgilerle, yüksek ve düşük bağlamlı kùltürleri işaret eden unsurları ortaya çıkarmaya çalışmalıdırlar.

15. Öğretmen ve Öğrenci

Konu:

Okuldaki Güç/Hiyerarşi ve Bireysellik/Kolektiflik durumlarına ilişkin farklı kavrayışlar

Katılım:

Katılımcı sayısı sınırsızdır, fakat bu alıştırma 10–12 kişilik gruplarla daha verimli olmaktadır. Hem monokültür grupları hem de çokkültürlü gruplar için uygun olmakla birlikte, çokkültürlü gruplara uygulandığında daha iyi sonuç vermektedir.

Uygulama:

Katılımcılar, her grup çift sayılı olacak şekilde gruplara bölünürler. Grubun yarısına Variant I adındaki davranış kuralları listesi verilir, diğer yarısına ise Variant II adındaki davranış kuralları listesi verilir.

Sonra Varyant I listesine sahip kişiler bir tarafa, Varyant II listesine sahip kişiler diğer tarafa geçer, iki ayrı grup oluşmuş olur. Her iki grup da, evrensel karakteri olan bir okul durumu etrafında tartışma yürütür; yani, her kültürde ortaya çıkabilecek, genel pedagojik etkileşim verilerine bağlı, öğretmen öğrenci ilişkilerini göz önünde bulundurmaya zorundadırlar. Buradaki argüman, her yeni kültürel durum, mevcut ortamı belli ölçülerde etkileyebilir olarak ifade edilebilir. Bilinen genel bir antropolojik kural olan, “insanlar her yerde aynı problemlerle karşılaşır, fakat kültürel olarak farklı çözümler üretirler” görüşünden hareketle, katılımcılar kendilerine verilen “kültür kuralları” doğrultusunda, belli durumları farklı kültürel senaryolarla geliştirmeye/çeşitlendirmeye çalışırlar.

Pedagojik müdahaleleri tartışmaya açmak üzere kullanılacak evrensel örnekler aşağıdaki gibi olabilir:

- Hep aynı öğrenciler parmak kaldırır,
- arka sıralarda oturan öğrenciler daima aralarında konuşur ve anlatılanlara dikkat etmezler,
- okul döneminin ortasında yeni bir öğrenci gelir ve ona okulu gezdirmek gerekir,
- iki öğrenci arasında sonu şiddet uygulamaya varan kavgalar olabilir,
- bazı öğrenciler pahalı marka kıyafetlerle okula gelirler,
- bazı öğrenciler derste cep telefonlarını kapatmazlar.

Kendilerine verilen davranış kuralları ile birlikte, gruplar ellerindeki senaryo üzerinde çalışırlar. Sonra herkes baştaki grubuna geri döner, kendi örnek durumlarını sunar ve karşılıklı olarak farklı durumları tartışırlar. Devamında herkesin bir araya geldiği büyük bir değerlendirme toplantısı olur. Bu alıştırmanın amacı, seçilen durum için ‘en iyi’ çözümü üretmek değildir. Amaçlanan, daha ziyade, farklı kültürlerin ‘normallik’ çerçevesini kavramak ve kabullenmeyi öğrenmektir; okuldaki gündelik yaşamda farklı kültürel durumların olabirliğinin farkına varmak ve kendisini çevresine hazırlamak açısından durum üzerine düşünmektir.

Davranış kuralları I:

- Gücü elinde tutanlar ile ilgili kişisel görüşlerin paylaşılması mümkündür.
- Açık sözlülük dürüstlük olarak kabul edilir.
- Kendini ifade etmeyen kişi güçsüzdür.
- İmtiyazların ve statü sembollerinin açıkça ifade edilmesi itibar kaybına neden olur.
- Güç sahibi olanlar, güç kullanan gibi görünmemeye çalışırlar.
- Üst mevkidekilerin eleştirilmesi mümkündür.

Davranış Kuralları II:

- Kişisel görüşlerin doğrudan paylaşılması aptalca ve riskli görülür.
- Açık sözlülük incitici, duruma göre naif bulunur.
- Kendini doğrudan veya dolaylı şekilde ifade etme hakkı daha ziyade güç kullananlardadır.
- İmtiyazların ve statü sembollerinin açıkta ifade edilmesi beklenir, olağandır ve sıklıkla gerçekleşir.
- Güç kullananlar mümkün olduğunca etkileyici görünmeye çalışırlar.
- Üst mevkidekilerin eleştirilmesi hoş karşılanmaz.

Davranış kuralları, güç aralığı ve bireysellik/kolektiflik boyutlarının ortaya koyulması çerçevesinde oluşturulmuştur. Kurallar, biraz abartılı hatlarla çizilmiş siyah-beyaz, somut bağlamlara göndermede bulunmayan, çok genel durumlar üzerinden belirlenmiştir. Burada onlardan beklenen, aynen bir laboratuvar ortamındaki “aracı/taşıyıcı” gibi davranmaları, kültüre bağlı davranışları gözlenebilir kılmada işlevli olmalarıdır; zira gerçek gündelik kültür bağlamı davranışlar şüphesiz buradaki model durumlara eş değildir, çok daha karmaşık ve ağırsaldır.

Not:

Bu alıştırmaya, özellikle katılımcılardan fazla duyarlılık ve yaratıcılık beklediği için, diğerlerine göre biraz daha zordur. Alıştırmayı rol yapma (Canlandırma) biçiminde formüle edip uygulamak da mümkündür.

Uygulamadaki talimatlar öğretmen etkinliğine bağlı da düşünülebilir; öğrenci grupları ile yürütülen çalışmalarda bir ipucu olarak, “X durumunda öğretmenler nasıl davranmalıdır?” sorusu, öğrencilerin fikir yürütmelerinde ve düşüncelerinde yön vericidir.

16. Etnomerkezcilik-ölçütü

Konu:

Etnomerkezciliğin saptanması ve düşünümü

Katılım:

Katılımcı sayısı sınırsızdır. Hem monokültür grupları hem de çokkültürlü gruplar için uygun olmakla birlikte, kültürel heterojenlik bu alıştırmada etkiyi belirgin ölçüde artıracaktır.

Uygulama:

Etnomerkezci düşünce her yaşam çevresinde yayılmış olarak vardır. Önemli olan bu olguyu görünür kılmayı öğrenmek ve üzerine düşünmektir. Bu alıştırmada katılımcılar yalnız veya grup halinde basın ve televizyonda diğer gruplar hakkında çıkan haberleri analiz edeceklerdir. Analizde okul kitaplarından resimler, bilgiler veya kurmaca filmlerden kesitler de kullanılabilir. Analizde amaç, verilerdeki etnomerkezci unsurların içerikteki yerlerini saptamaktır.

Dikkat: bu kolay bir ödev değildir, zira etnomerkezci formülasyonlar kendi kültürel “normallikleri” ve “doğallıkları” içinde görünmez hale gelirler ve tek taraflı (bir kültürün içinde) şekillendikleri için onları anlamak/ifşa etmek ayrıca zordur.

Not:

Bu alıştırmanın başarısı, uygulamayı yürüten kişinin belirlediği ve analiz için sunduğu yazılı ve görsel örneklerin kalitesine çok bağlıdır. Analiz edilecek verilerin sürekli artırıp genişletilmesinden ziyade, belirli kaynaklardan oluşturulmuş küçük bir derleme/veri koleksiyonu kullanması tavsiye edilir.

17. Daire

Konu:

Duygusal karmaşayı tanıma ve onunla baş edebilme

Katılım:

Katılımcı sayısı sınırsızdır fakat alıştırma 12–16 kişilik gruplarla daha verimli sonuç verir. Hem monokültür grupları hem de çokkültürlü gruplar için eşit derecede uygundur.

Uygulama:

Katılımcılar ayakta daire şeklinde dizilirler. İki gönüllü odanın dışına çıkar. Daire halindeki grup omuzları birbirine değecek kadar birbirine yaklaşır ve odanın dışındaki iki kişiyi ancak “eğer dairenin en az üç metre ötesinde durup gruba alınmayı rica ederlerse” daireye kabul edeceklerini kararlaştırırlar. Fakat bunu odanın dışındaki iki kişiye söyleme hakları yoktur.

Sonra iki kişi odaya geri alınır ve onlara katılımcıların dairesine katılma ödevi verilir. Denemeleri çok büyük bir ihtimalle defalarca kez boşa gidecektir, fakat seminerin idarecisi alıştırmayı hemen sonlandırmamalı, gönüllü iki kişinin bir çaresizlik işareti vermesine kadar beklemelidir.

Değerlendirme esnasında gönüllü iki kişinin hisleri üzerine konuşulacaktır.

Gruba alınmayışlarının hayal kırıklığı ile nasıl başa çıkmaya çalıştılar?

Kendilerine nasıl yardımcı olabilirlerdi bu durumda? Vs. Sonra grup üyeleri

“Gizli kararlarını” açıklarlar; nihai olarak tartışma kültürlerarası etkileşimlerde hislerle baş etmenin olası stratejileri ve kültürlerarası irtibatlardaki (“duygusal kaslar”) duygusal yüke alışmanın olanakları etrafında devam eder.

Not:

Seminerlerde bu tür ‘oluşturulmuş’ oyun durumları ile hissel mağduriyet sonucu elde etmek genellikle problemlidir: Alıştırma, uygulama esnasında şakaya, eğlenceye dönüşürse, başarısızlıkla sonuçlanır. Uygulamadan sorumlu öğretmen, sert uyarılarla kurallara uyulmasını sağlayabilir (bazı davranış biçimlerini reddederek, göz temasını yasaklayarak, konuşmayı yasaklayarak, fazla yakın temas olanları ayırarak vs.).

18. Gezi rehberim

Konu:

Belirgin, net olmayan durumlarla baş edebilme, duygusal karmaşanın kontrol edilmesi

Katılım:

Katılımcı sayısı sınırsızdır fakat alıştırma 12-16 kişilik gruplarla daha verimli sonuç verir. Hem monokültür grupları hem de çokkültürlü gruplar için eşit derecede uygundur.

Uygulama:

Katılımcılar aralarında gezginler ve gezgin rehberleri olarak, iki ayrı grup oluştururlar. Gezginler aşağıdaki talimatı alır:

“Hayali, yabancı bir kültüre gittiğinizi varsayın. Bir seyahat bürosundan, size bu yabancı kültürde rehberlik etmek üzere, o kültürün üyesi bir gezi rehberi sağlanır. Fakat önemli bir sorun vardır; rehberinizin dilini bilmemektesinizdir ve onunla sadece sessiz iletişim kurmaya izniniz vardır. Ayrıca gözleriniz de bağlanmıştır ve hiçbir şey görememektesinizdir. Gezi rehberiniz bu koşullarda size kendi kültürüne ait üç karakteristik bilgiyi “sözsüz” olarak iletecektir.”

Gezi rehberleri, aktaracakları üç karakteristik bilgi, nesne, davranış biçimi üzerine ve onları sessiz dile “çevirmek” üzere en fazla 5 dakika düşünürler ve oyunun devamı için hazır olurlar.

Öğretmen sandalye üzerinde oturmakta olan “turistlerin” gözlerini bağlar. Sonra gezi rehberlerinden her biri bir “turist” seçer ve onu gezdirip, kültürü hakkındaki üç bilgiyi ona öğretmeye çalışır (yaklaşık 5–10 dakika). Sonunda gezi rehberleri turistleri tekrar sandalyelerine getirirler. Herkes oyundan önceki konumunu alıp oturduktan sonra gezgin rolündekiler gözlerindeki bağları çözebilirler.

Değerlendirme kısmında gezginler önce “rehberli gezi” sırasında başlarına gelenleri anlatırlar. Öğretmen aktarılan betimlemeleri panoda sütun 1 olarak yazar. İkinci olarak anlatıcıya kendisine aktarılmış olan üç karakteristik bilgi sorulur ve bunlar da panoda ikinci sütuna (Atıflar I) olarak kaydedilir. Sonra ilgili gezi rehberlerine sıra gelir ve onlar aslında ne aktarmaya çalıştıklarını açıklarlar. Onların söyledikleri de üçüncü sütuna (Atıflar II) olarak kaydedilir. Değerlendirmeye iki atıf panosundaki verilerin karşılaştırılmasıyla devam edilir. Özellikle, yanlış atıfların ortaya çıktığı yerler vurgulanır; örneğin “ağızma bir kaşık getirildi” cümlesinin ardından “misafirperverlik” yorumu gelmesi gerekirken “özgüvensizlik” yorumu gelmesi türünde örnekler üzerinde konuşulur. Sonra alıştırma, gezgin ve gezgin rehberi rollerinin değiştirilip tekrarlanması ve yeniden değerlendirilmesiyle devam eder.

Not:

Bu araştırma, beklenmedik durumlarda ortaya çıkan tedirginlikleri, aynı şekilde yanlış atıfların nasıl ortaya çıktığını göstermesi açısından iyi bir olanaktır. Alıştırmada “turist” rolünü oynayanların kör ve dilsiz olarak yaptıkları gezi deneyimine ilişkin aktarımlarında, betimlemeleri (“Bana ne yaptılar?”) ile

yorumlamaları (Böyle yaparak şunu göstermeye çalıştılar) birbirinden iyi ayrılmalıdır ki, pano üzerinde atıflarla ilgili farklılaşmalar net görülebilir ve değerlendirilebilir olsun.

19. Dikkatle bakmak

Konu:

Algıyı açmak

Katılım:

Katılımcı sayısı sınırsızdır. Monokültür grupları ve çokkültürlü gruplar için eşit derecede uygundur.

Uygulama:

Katılımcılara günlük bir faaliyet sürdürmekte olan birtakım insan gruplarının resimleri verilir, örneğin oturan, yemek yiyen, koşan insanlar gibi. Onlardan bu resimlere bakarak ne gördüklerini anlatmaları istenir. Öğretmen anlatımda kullanılan bütün ifadeleri panoya yazar. Sonra öğretmen betimleme/tasvir ile yorumlama arasındaki kategorik farkı açıklar ve katılımcılara söylemiş oldukları şeyleri betimleme ve yorumlama olarak ayrıştırmalarını rica eder. Söylenenlerin önemli bir çoğunluğunun –başta “nesnel” betimleme olarak görülmüş olsa da, aslında yorum olduğu açığa çıkacaktır. Bir örnek: Bir resimde, bluz ve kazak giymiş iki kadın, aynı şekilde takım elbise giymiş iki erkek, ellerinde fincanlarla sandalyelerin ve masanın olduğu bir odada ayakta durmaktadırlar. Bu sahne “Firmada bir kahve arası”, “Sekreterler ve Amirleri” biçiminde ifade edilmiştir.

Bu araştırmanın hedefi, algıyı çalıştırmaktır: Kişiden, kendi öznel -ve kültüre has- yorumlarının farkına varması ve yorumlardan ziyade öncelikle betimlemeler üretmeye alışması beklenir. Bilinçli bir analitik bölümlenme ile hızlı algı süreci “frenlenmeye” çalışılır, zira ancak detaylı betimlemeler ilgili iletişimsel durum hakkındaki gerçek bilgiyi verebilir. Aynı biçimde alıştırma, katılımcıların resimlere adlar vermeleri biçiminde de yapılabilir. Ortaya çıkan başlıklar daha sonra aynı biçimde değerlendirilir.

“Kışkırtıcı” fotoğraflar kullanıldığında, katılımcıların duygusal tonda yorumlara yönelmesi olağandır, örneğin “kadınlar biraz dağınık görünüyorlar” veya “rahat bir konuşma ortamı” gibi. Sonra alıştırmanın üçüncü bir analitik unsur olarak “değerlendirmesi” kısmına gelinir. Böylelikle algı araştırmasının “**Betim-Yorum-Değerlendirme**” olarak bilinen aşamaları tamamlanmış olur.

Not:

Resimler yerine rasgele seçilmiş video veya film kesitleri de kullanılabilir. Seçim konusunda önemli olan, gösterilen materyalde en az iki kişinin etkileşimde olduğunun gözlenebilir olmasıdır.

20. Farklı Perspektifler

Konu:

Perspektif değiştirme, Empati

Katılım:

Katılımcı sayısı sınırsızdır fakat alıştıırma 12–16 kişilik gruplarla daha verimli sonuç verir. Hem monokültür grupları hem de çokkültürlü gruplar için eşit derecede uygundur.

Uygulama:

Katılımcılar 3–4 kişilik gruplara ayrılırlar. Her bir gruba, kurgusal bir insan hakkında, önceden üretilmiş bilgiler verilir; bunlar ad, yaş, meslek, milliyeti, öncelikli tercihleri, ilgileri ve biyografik özellikleri gibi maddelerden oluşabilir. Sonra rasgele seçilen bir televizyon programından bir kesit gösterilir ve grup üyeleri sekansı “kurgusal karakterin” bakış açısı ile algılamaya çalışırlar. Sonra grupta izlenen görüntüler hakkında tartışılır, devamında bu “kurgusal kişiliğin” perspektifi konusunda ortak bir yoruma ulaşılır. Sonuç kısmında alıştıırma gruplarında ortaya çıkan bütün perspektifler ortaya sürülür. Farklı perspektiflerin nedenleri kültürel farklılıklar çerçevesinden bakarak daha doğru tanınabilir mi sorusunun cevabı bu alıştıırmada belirleyici değildir. Burada önemli olan, farklı perspektiflere ulaşmanın anlamı hakkında bilinç kazanmaktır.

Not:

Bu alıştıırmanın başarısı, programdan sorumlu hocanın kullanılmak üzere getirdiği materyalin niteliğine bağlıdır. Bu kriter televizyondan seçilen kesitler için olduğu kadar yaratılan kurgusal kişilerin “portreleri” için de aynı derecede önemlidir. Bir başkasının perspektifinden bakmak ve buna bağlı olarak bir başkasının rolünü üstlenmek zordur ve yorucu olabilir; bu durumda sorumlu öğretmen perspektif değiştirme konusunda ve gerekli rol değişiminin gerçekleştirilmesi konusunda teşvik edici olmalıdır.

